

ΔΕΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

20 Ιανουαρίου 2014

Μιας και στις μέρες μας οι οικονομικές συζητήσεις είναι, δυστυχώς, αναπόφευκτες είναι ίσως χρήσιμος ένας κατάλογος των πιο διαδεδομένων μυθευμάτων που πολλοί θεωρούν θέσφατα.

1. Όσο μεγαλύτερο εμπορικό πλεόνασμα έχει μια χώρα τόσο το καλύτερο

Αν μια οικονομία διατηρεί εμπορικά πλεονάσματα συστηματικά, εξ ορισμού θα «εισάγει» συνεχώς κέρδη από το εξωτερικό. Αυτά τα κεφάλαια πώς διατίθενται; Αν διατεθούν στην κατανάλωση, τότε θα αυξηθούν οι εισαγωγές και θα ανατραπεί το εμπορικό πλεόνασμα. Αν επενδυθούν, τότε πιθανότατα να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγίμων αγαθών της χώρας κι άλλο, με αποτέλεσμα περαιτέρω ροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Καθώς τα εγχώρια επιτόκια θα τείνουν προς την μείωση (δεδομένου ότι η προσφορά χρήματος, λόγω της εισαγωγής κεφαλαίων από το εξωτερικό, αυξάνεται), τα κεφάλαια αυτά θα αρχίσουν να μεταναστεύουν στο εξωτερικό ψάχνοντας υψηλότερες αποδόσεις (π.χ. επιτόκια, ρυθμούς αύξησης της τιμής της γης και των κτηρίων στις ελλειμματικές χώρες). Έτσι, η πλεονασματική χώρα (α) περιορίζει την εσωτερική κατανάλωση (με στόχο την διατήρηση των εμπορικών πλεονασμάτων), (β) δανείζει στους ξένους τα χρέη των τελευταίων προς αυτήν, και (γ) επενδύει όλο και μεγαλύτερα ποσά σε ξένα περιουσιακά στοιχεία, αγωνιώντας να μην σκάσει η φούσκα στις ξένες χώρες (την οποία η ίδια συντηρεί εξάγοντας κεφάλαια σε αυτές). Συνεπώς, ένα μεγάλο και μόνιμο πλεόνασμα συμπιέζει το εγχώριο βιοτικό επίπεδο κάτω από το επίπεδο που δικαιολογεί η παραγωγικότητα της εργασίας των πολιτών της και την ώρα που τα συσσωρευόμενα κέρδη της χώρας κινδυνεύουν να χαθούν στο εξωτερικό.

2. Το δημόσιο χρέος πρέπει να αποπληρωθεί

Ποτέ καμία χώρα δεν αποπληρώνει δημόσιο χρέος. (Στην Βρετανία, για παράδειγμα, χρέη της Ελισάβετ της Πρώτης εξαφανίστηκαν από την διαδικασία διαχείρισης του δημόσιου χρέους το 1979.) Αντίθετα με τους ιδιώτες, που πρέπει να αποπληρώνουν τα χρέη τους, το δημόσιο απλά μετακυλίζει το χρέος του. Π.χ. όταν ένα ομόλογο λήγει, και πρέπει να αποπληρωθεί, ο δημόσιος οργανισμός διαχείρισης του χρέους εκδίδει ένα νέο ομόλογο, το πουλάει, και με τα χρήματα αποπληρώνει το προηγούμενο. Πτώχευση, λοιπόν, για ένα κράτος δεν σημαίνει ότι αδυνατεί να αποπληρώσει τα ομόλογα του. Σημαίνει ότι ο ρυθμός αύξησης του χρέους (δηλαδή το επιτόκιο δανεισμού) έχει ξεπεράσει τόσο τον ρυθμό αύξησης των δημόσιων εσόδων ώστε η μετακύλιση του δημόσιου χρέους κάποια στιγμή να γίνει αδύνατη.

3. Οι τράπεζες δανείζουν από τα κεφαλαιακά αποθέματά τους

Έστω ότι μια τράπεζα είναι υποχρεωμένη να κρατά «απόθεμα» 8% των αποταμιεύσεων. Αυτό δεν σημαίνει ότι η τράπεζα θα δανείζει στον Κώστα έως το 92% των αποταμιεύσεων του Βασίλη. Η τράπεζα δανείζει τον Κώστα ανεξάρτητα από αυτούς τους υπολογισμούς λαμβάνοντας δύο πράγματα υπ' όψη: Πρώτον, πόσο εμπιστεύεται τον Κώστα. Δεύτερον, πόσα κεφάλαια έχει στην διάθεσή της για δανεισμό χωρίς να φοβάται ότι ένας (σοβαρός και τίμιος) έλεγχος από τις ρυθμιστικές αρχές δεν θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κεφαλαιακή της επάρκεια είναι χαμηλή. Επί πλέον, μην ξεχνάμε ότι τα αποθεματικά των τραπεζών δανείζονται σε άλλες τράπεζες και έτσι ποτέ δεν «εξέρχονται» του τραπεζικού συστήματος.

4. Τα κράτη τυπώνουν χρήμα

Η συντριπτική πλειοψηφία δολαρίων, ευρώ, γιεν κλπ, παράγονται από τις ιδιωτικές τράπεζες μέσω δανεισμού σε ιδιώτες (που ξάφνου βλέπουν χρήμα να δημιουργείται, από το τίποτα, στους λογαριασμούς τους). Μόνο τα χαρτονομίσματα και τα νομίσματα παράγονται από το κράτος – τα οποία αντιστοιχούν σε λιγότερο από το 8% του χρήματος που έχουμε στις τράπεζές μας, στα χέρια μιας, στις κάρτες μας.

5. Η «ποσοτική χαλάρωση» (quantitative easing) στην οποία επιδίδονται Κεντρικές Τράπεζες όπως των ΗΠΑ, της Βρετανίας και της Ιαπωνίας σημαίνει τύπωμα πληθωριστικού χρήματος

Κατ' αρχάς οι εν λόγω τράπεζες δεν τυπώνουν καθόλου χρήμα στο πλαίσιο της πολιτικής της λεγόμενης «ποσοτικής χαλάρωσης». Αυτό που κάνουν είναι ότι αγοράζουν από ιδιωτικές τράπεζες λογίων-λογίων χάρτινους τίτλους (παράγωγα, ομόλογα, στεγαστικά δάνεια) και, ως αντίτιμο, πιστώνουν τους λογαριασμούς των τραπεζών αυτών με ποσά τα οποία οι τράπεζες αυτές δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν άμεσα (π.χ. δανείζοντας εμάς). Αυτό που μπορούν να κάνουν είναι να δανείσουν άλλες τράπεζες οι οποίες θα χρησιμοποιήσουν τα χρήματα αυτά για να δανείσουν επιχειρήσεις, νοικοκυριά κλπ. Τίποτα από όλα αυτά δεν ισοδυναμεί με τύπωμα χρήματος. Απλά, αυξάνοντας την αξία των χάρτινων τίτλων, και δίνοντας ρευστότητα στην αγορά, οι Κεντρικές Τράπεζες ελπίζουν να επιβραδύνουν την Κρίση.

6. Ο υπερπληθωρισμός οφείλεται στην άκριτη έκδοση όλο και περισσότερου χρήματος

Μια προσεκτική ιστορική μελέτη περιπτώσεων υπερπληθωρισμού καταδεικνύει τα εξής αίτια: Κατάρρευση της παραγωγής, ασύστολη διαφθορά, πολιτική αστάθεια, πολεμική ήττα ή, τέλος, κατάρρευση σταθερής ισοτιμίας με κάποιο ισχυρό νόμισμα. Η υπερ-παραγωγή χρήματος είναι πάντα το επακόλουθο και ποτέ το αίτιο της κρίσης υπερ-πληθωρισμού.

7. Ο Χίτλερ ανέβηκε στην εξουσία λόγω του υπερπληθωρισμού

Ο υπερπληθωρισμός των αρχών της δεκαετίας του 1920 έπληξε βανάουσα την γερμανική κοινωνία. Δεν έφερε όμως τον Χίτλερ στην κυβέρνηση. Όσο η Γερμανία θαλασσοδερνόταν από τον υπερπληθωρισμό, το ποσοστό των Ναζί κυμαινόταν κάτω από το 4% (βλ. εκλογές του 1928). Το 1930 ο υπερπληθωρισμός είχε πλέον δαμαστεί. Όταν ο νέος υπουργός οικονομικών Κουρτ φον Μπρούνινγκ επέβαλε σκληρή λιτότητα στις αρχές του 1930, αυξάνοντας κάθετα την ανεργία, χάρισε στους Ναζί την πρώτη τους επιτυχία (18,3% τον Σεπτέμβρη του 1930). Δύο χρόνια μετά, υπό την όλο και σκληρότερη λιτότητα του Μπρούνινγκ, η ανεργία και η φτώχεια εκτόξευσαν τον Χίτλερ στο 37,2% στις εκλογές του 1932.

8. Η μείωση των δαπανών μειώνει το έλλειμμα και το χρέος

Η μόνη περίπτωση που ισχύει κάτι τέτοιο είναι εφόσον: (α) οι όμορες οικονομικά χώρες δεν μειώνουν κι εκείνες τις δαπάνες τους, και (β) το διεθνές οικονομικό περιβάλλον αναπτύσσεται (π.χ. η περίπτωση του Καναδά ή της Γερμανίας στην δεκαετία του 1990). Όταν δεν ισχύουν τα (α) και (β), η μείωση των δαπανών αυξάνει το χρέος – κάτι που εξηγεί γιατί η σκληρή λιτότητα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας έχει αυξήσει ιδιαίτερα το δημόσιο χρέος όλων μας.

9. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (και η μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση) ήταν ιδέα των ευρωπαϊών δημοκρατών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Τον Απρίλιο του 1942 έλαβε χώρα στο Βερολίνο συνέδριο, υπό την αιγίδα του υπουργού οικονομικών του Χίτλερ Βάλτερ Φουνκ. Το επίσημο θέμα της: «Η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», με θεματολογία και ιδέες που θυμίζουν ιδιαίτερα, και ανατριχιαστικά, την ΕΟΚ που ακολούθησε μετά το τέλος του πολέμου. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι η ΕΟΚ και η σημερινή ΕΕ έχουν ναζιστικές ρίζες. Σημαίνει απλά ότι την ιδέα της σημερινής οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης δεν την σκαρφίστηκαν πρώτοι οι ευρωπαϊοί δημοκράτες.

10. Τα οικονομικά είναι επιστήμη

Μακάρι να ήταν. Δεν είναι όμως. Στην καλύτερη περίπτωση κάθε οικονομική σχολή σκέψης εκφέρει μια ιδεολογία μετά εξισώσεων και στατιστικών συσχετισμών (που θυμίζουν περισσότερο τις εμπειρικές «μελέτες» των αστρολόγων παρά των αστρονόμων). Στην χειρότερη περίπτωση, τα οικονομικά δεν είναι παρά μια μορφή θρησκευτικών πεποιθήσεων εκπεφρασμένες στην γλώσσα των αφηρημένων μαθηματικών (έτσι ώστε κανείς να μην κατανοεί αυτό που σχεδόν όλοι γνωρίζουν).